

DIAGNOSTIKA PORUCH AUTISTICKÉHO SPEKTRA

Psychodiagnostika dětí, mládeže a rodiny

Zuzana Masopustová

ROZDĚLENÍ PAS

- PAS = poruchy autistického spektra – též pervazivní vývojové poruchy (pervazivní = pronikající celou osobností člověka)
 - Dětský autismus
 - Atypický autismus
 - Rettův syndrom
 - Aspergerův syndrom

TRIÁDA POSTIŽENÍ

- v souvislosti s PAS hovoříme o tzv. triádě postižení
- triádou rozumíme omezení schopností v oblasti:
 - sociální interakce
 - komunikace
 - imaginace (hry)
- V rámci pervazivních vývojových poruch variují projevy postižení triády od takřka úplné absence některých dovedností až po lehčí, spíše kvalitativní odchylky.

EPIDEMIOLOGIE

- podstatně častěji se pojí s mužským pohlavím – běžně je udáváno, že se vyskytuje čtyřikrát až pětkrát častěji u mužů než u žen (např. Yapko, 2003).
 - Gillberg a Peeters (1998): skutečný rozdíl mezi pohlavími může být podstatně nižší
 - dívky bývají sociálně zdatnější a mohou být proto častěji nesprávně zařazeny pod jinou diagnostickou kategorii

EPIDEMIOLOGIE

- údaje o výskytu autismu v celkové populaci se značně liší
 - Gillberg a Peeters (1998): autismus postihuje zhruba 0,1% populace, což znamená, že touto poruchou 1 člověk z 1 000
 - Centrum pro epidemiologii autismu a vývojových poruch ale udává, že výskyt autismu je 15 až 30 případů na 10 000 lidí (How common are Autism Spectrum Disorders?, n. d.)
 - výskyt PAS se udává až 60 případů na 10 000

EPIDEMIOLOGIE (WAAD, 2008)

Autism Prevalence around the World (2000-2008)

Continent/Region	Country	Prevalence	Reference
North America	United States	~66/10,000 = 1/152	CDC, MMWR 2007
	Canada	~65/10,000 = 1/154	Fombonne <i>et al.</i> 2006
Caribbean	Dominican Republic, Aruba, other	Insufficient Data	
Central America	Mexico, Costa Rica, Panama, other	Insufficient Data	
South America	Venezuela, Brazil, Chile, other	Insufficient Data	
Europe	UK	~116/10,000 = 1/86	Baird <i>et al.</i> 2006
	Sweden	~53/10,000 = 1/188	Gillberg <i>et al.</i> 2006
	Finland	~12/10,000 = 1/833	Kielinen <i>et al.</i> 2000
	Denmark	~12/10,000 = 1/833	Laurtisen <i>et al.</i> 2004
	Iceland	~13/10,000 = 1/769	Magnusson & Sæmundsen 2001
	France, Spain, Italy, Greece, other	Insufficient Data	
Eastern Europe	Russia, Poland, others	Insufficient Data	
Middle East	Israel, Qatar, Saudi Arabia, other	Insufficient Data	
Africa	All regions	Insufficient Data	
South-central Asia	India, Bangladesh, others	Insufficient Data	
Eastern Asia	Japan	~89/10,000 = 1/112	Honda <i>et al.</i> 2005
	China	Insufficient Data	
	Korea	Insufficient Data	
South-east Asia	Taiwan, Singapore, Thailand, other	Insufficient Data	
Oceania	Australia	~39/10,000 = 1/256	Icasiano <i>et al.</i> 2004
	New Zealand	Insufficient Data	

¹ Table based on data published 2000 or later.

² Please be aware that some findings may not be comparable across sites due to differences in study design, case ascertainment techniques, and among sample populations.

DĚTSKÝ AUTISMUS – nízkofunkční X vysokofunkční

- podle míry postižení se autismus někdy dělí na nízkofunkční až vysokofunkční či s mírnou až těžkou symptomatikou
- dělení je spíše teoretické a je často používáno ekvivalentně
- mírná až těžká symptomatika se týká především počtu a hloubky projevů autismu
- nízkofunkčnost až vysokofunkčnost zahrnuje i celkovou vývojovou (případně intelektuální) úroveň

DĚTSKÝ AUTISMUS

- nazýván též klasický či Kannerův
- abnormální nebo narušený vývoj je patrný před věkem tří let
- narušení všech složek triády = narušení v oblastech:
 - řeč užívaná v sociální komunikaci
 - vývoj selektivních sociálních vazeb nebo reciproční sociální interakce
 - funkční nebo symbolická hra

DĚTSKÝ AUTISMUS

– narušení sociální interakce

- neschopnost přiměřeně užívat pohledu z očí do očí, výrazu tváře, postoje těla a gest k sociální interakci

DĚTSKÝ AUTISMUS

– narušení sociální interakce

- neschopnost rozvíjet (způsobem přiměřeným mentálnímu věku a navzdory hojným příležitostem) vztahy s vrstevníky, které se týkají vzájemného sdílení zájmů, aktivit a emocí
- nedostatek sociálně emoční reciprocity
 - narušená nebo deviantní reakce na emoce jiných lidí
 - nedostatečné přizpůsobování chování sociálnímu kontextu
 - nebo slabá integrace sociálního, emočního a komunikačního chování

DĚTSKÝ AUTISMUS

– narušení komunikace

- rozvoj mluvené řeči je opožděn nebo úplně chybí a není snaha tento nedostatek kompenzovat používáním gest nebo výrazem tváře jako alternativního způsobu komunikace (často chybí předcházející komunikativní žvatlání)

DĚTSKÝ AUTISMUS

– narušení komunikace

- stereotypní a opakující se používání jazyka
- relativní neschopnost začít nebo udržet konverzaci (ať už je schopnost řeči na jakékoliv úrovni), kde je třeba recipročně reagovat na komunikaci jiné osoby

DĚTSKÝ AUTISMUS

– narušení imaginace a hry

- nedostatek různých spontánních her "jakoby" nebo (v mládí) společenských her
- stálé zabývání se jedním nebo více stereotypními a omezenými zájmy, které jsou abnormální co do obsahu nebo zaměření, nebo jedním nebo více zájmy, které jsou abnormální ve své intenzitě a přesně vymezeném druhu, i když ne v obsahu a zaměření
- zdánlivě kompulzivní lpění na specifických, nefunkčních rutinách nebo rituálech

DĚTSKÝ AUTISMUS

– narušení imaginace a hry

- zájem o části předmětů nebo nefunkční prvky hraček (jako je např. vůně, omak, hluk nebo vibrace, které vytvářejí)
- stereotypní a opakující se motorické manýry, které zahrnují buď poklepávání, nebo kroucení rukama nebo prsty, anebo komplexní pohyby celého těla

DĚTSKÝ AUTISMUS

– varovné signály v raném vývoji

- nedostatečné reagování na oslovení
- minimum sdílené pozornosti či její úplná absence
 - nedívá se na věci držené druhými lidmi
 - neukazuje
- nesleduje oči druhého
- nenavazuje oční kontakt či se mu aktivně vyhýbá
- a to i v případě, že se ve společnosti druhého cítí dobře, směje se, hraje si

DĚTSKÝ AUTISMUS

– varovné signály v raném vývoji

- ❑ fascinace nepodstatnými částmi hraček a jejich upřednostňování před hrou na něco
- ❑ nehraje si na vaření, zalévání, ježdění autem, ale zajímá ho zvuk hrnce a pokličky, dírky v konvi, kolo u autíčka
- ❑ opoždění v řeči, případně abnormality v jejím užívání

ATYPICKÝ AUTISMUS

- chybí postižení některé ze složek triády
- nebo se autistické symptomy začaly projevovat až po třetím roce života
 - Diagnostický manuál DSM-IV tuto kategorii nezná a zařazuje děti s atypickým autismem pod pervazivní vývojovou poruchu jinak nespecifikovanou.
 - Atypický autismus je diagnostická kategorie vzniklá na základě potřeby zařadit pod nějakou diagnózu děti, jež se projevují jako autistické, ale nenaplňují kritéria pro dětský autismus.

ASPERGERŮV SYNDROM

- syndrom tzv. „malých profesorů“
- přítomnost postižení všech složek triády
- oproti autismu jsou však projevy postižení kvalitativně odlišné – **jakoby na vyšší úrovni**
- v prvních třech letech věku dítěte by nemělo být přítomno výraznější zpoždění vývoje

ASPERGERŮV SYNDROM

- ❑ intelekt se u AS obvykle pohybuje v pásmu průměru až nadprůměru
- ❑ tato porucha by nikdy neměla být diagnostikována člověku s IQ pod 70
- ❑ často je již od dětství přítomen intenzivní a neobvyklý zájem ne zcela úměrný věku (např. doprava, astronomie ..)
- ❑ častá je nápadná motorická neobratnost

ASPERGERŮV SYNDROM

- Děti s AS mívají o předmětu svého zájmu poměrně značný přehled a věnují mu mnoho času i úsilí.
- Vzhledem k charakteru svého postižení však mívají problémy v sociálních vztazích, zejména pak ve vztazích s vrstevníky.

ASPERGERŮV SYNDROM

- Děti s AS by zřejmě často i rády sdílely své zájmy se svými vrstevníky, ale jejich snahy o zaujetí druhého dítěte těmito zálibami většinou z celkem pochopitelných důvodů selhávají.
- Vlivem velmi úzce specializovaných a pro ostatní děti těžko pochopitelných zájmů i jisté sociální neobratnosti se tak děti s AS dostávají do sociální izolace, která může během dospívání vést až k rozvoji deprese.

RETTŮV SYNDROM

- ze skupiny PAS se značně vymyká
- vývojová porucha způsobená mutací X chromozómu (u ostatních PAS přesná etiologie není známa)
- vyskytuje se u dívek (pro PAS velmi netypické)
- mezi sedmým až osmnáctým měsícem věku dochází k zastavení vývoje, ztrátě některých již naučených dovedností a zpomalení růstu hlavičky a prohlubování autistických symptomů

RETTŮV SYNDROM

- typickým projevem jsou stereotypní pohyby rukou podobající se mytí
- více informací na: <http://www.rett-cz.com/>

SPECIFIKA LIDÍ S AUTISMEM

– vnímání

- specifika ve vnímání a myšlení nejsou diagnostickými znaky autismu, často ale bývají v různé míře u lidí s autismem přítomny
- vizuální vnímání - obtíže s vnímáním celku
- zaměření na detail

SPECIFIKA LIDÍ S AUTISMEM

– vnímání

- projevy abnormalit (+/-) ve vnímání projevující se v chování dítěte s PAS:
- vizuální v. – třepání prsty před očima, fascinace žaluziemi ...
- sluchové v. – přecitlivělost na některé zvuky, zacpávání si uší, vydávání podivných zvuků ...
- chuťové v. – olizování předmětů, odmítání některých chutí v jídle ...

SPECIFIKA LIDÍ S AUTISMEM

– vnímání

- **čichové v.** – očichávání věcí i lidí, nesnášenlivost či výrazná preference některých pachů ...
- **taktilní v. (dotek)** – averze vůči oblečení z určitých druhů látek, nesnášenlivost cedulek u triček a svetrů, odmítání doteků, objetí, ale např. i rukavic, špíny na rukách ...

SPECIFIKA LIDÍ S AUTISMEM

– vnímání

- ❑ **snížený/zvýšený práh bolesti** – sebepoškozování, neadekvátní reakce na bolest
- ❑ **vestibulární systém – rovnováha** – např. točení se, houpání...
- ❑ **propriocepce – vnímání vlastního těla** – chození po špičkách
- ❑ **citlivost na teplotu** – při jídle si snadno spálí jazyk (neodhadne teplotu), nesnášenlivost teplého oblečení ...

SPECIFIKA LIDÍ S AUTISMEM

– kognice

- myšlení
- potíže s generalizací
- nedostatky v symbolickém myšlení
- nedostatečná schopnost rozumět vztahům mezi věcmi, lidmi

SPECIFIKA LIDÍ S AUTISMEM

– metakognice

- metakognice - selhávání v otázce porozumění myšlení druhých lidí a ve schopnostech utvářet si na základě takového porozumění koncepty umožňující předvídat pravděpodobné chování druhých
 - selhávají v testech „teorie mysli“

DIAGNOSTICKÉ METODY

– dětský autismus

- ADI-R – Autism Diagnostic Interview – Revised (Lord, Rutter et al., 1994)
 - semistrukturovaný rozhovor s rodiči (90 – 120 minut)
 - skóry lze algoritmem převést na kritéria MKN-10
 - nejspolehlivější v předškolním věku
- ADOS – Autism Diagnostic Observation Schedule (Lord et al., 1989)
 - semistrukturované vyšetření
 - výsledky se převádí na kritéria MKN-10
 - hodnotí se především schopnost sociální interakce a komunikace
 - 4 formy podle věku a verbálních dovedností

DIAGNOSTICKÉ METODY

– dětský autismus

- CARS – Childhood Autism Rating Scale – Škála dětského autistického chování (Schopler, Reichler, 1988)
 - posuzovací stupnice
 - položky se hodnotí až čtyřmi body dle intenzity příznaků
- CHAT – Checklist for Autism in Toddlers (Baron-Cohen et al., 1992)
 - screeningová metoda pro děti v 18 měsících věku
- DACH – Dětské autistické chování (Thorová, 2003)
 - screeningový dotazník pro rodiče dětí ve věku 18 měsíců až 5 let

DIAGNOSTICKÉ METODY

– Aspergerův syndrom

- A. S. A. S. – The Australian Scale for Asperger's syndrome (Garnett, Attwood, 1995)
 - screeningová metoda určená pro detekci AS u dětí mladšího školního věku
- AQ test – Kvocient autistického spektra (Baron-Cohen, 2001)
 - screeningová metoda pro detekci AS v adolescenci a dospělosti

DĚKUJI ZA POZORNOST

